

**SAHİBİ VE YAZI İŞLER
MÜDÜRÜ :**

**TÜRKİYE İSLÂM ENSTİTÜLER
TALEBE FEDERASYONU ADIN.
GENEL BAŞKAN**

Cahid BALTACI

İDARE MÜDÜRÜ :

İ. Lütfi ÇAKAN

BU SAYIDA

SELÂM	İSLÂM MEDENİYETİ
ALLAHA İMAN	Ebul-A'lâ EI-MEVDÜDİ Terc.: Mehmet AYDIN
İSLÂM SADELİK VE KOLAYLIKLAR DİNİDİR	Mehmed SOFUOĞLU
İSLÂMDA HAC	Tevfik ÇAPACI
İSLÂMDA VAHDET	Tahir BÜYÜKKÖRÜKÇÜ
HAYR'UN-NESSÂC	Dr. A. Şubhi FURAT
NE SÖYLÜYOR? (Şiir)	A. İhsan GENÇ
TEVFİK FİKRET	Mahir İZ
ALIM-SATIM AKDİ	Dr. Y. Ziya KAVARCI
ESKİ YAZI İLE YENİ YAZI	Sabri AKDENİZ
GARB ÜLKELERİNDE VE BİZDE DİN DERSLERİ	Hayrettin GÜLDİKEN
SEHERDE DUÂ (Şiir)	M. İlyas SUBAŞI
İSLÂM DİNİ VE MODERN FİZİK	Nahit DİNÇER
FERMAN DİLEĞİ (Şiir)	Mestan GÜNEL
SUALLERE CEVAPLARIMIZ	Gazi MERT
BUHRAN	Cahit ZARİFOĞLU
NAAT-I ŞERİF (Şiir)	Hersekli Arif HİKMET
TARİH VE LISÂNİYÂT	İ. Semaheddin CEM
MÜSİKİMİZİN MAHVINA DOĞRU	Cahit ÖNEY
MİSVAK — DIŞ FIRÇASI	Dr. Asaf ATASEVEN
EZİLENLER	Hilmi KURTULUŞ
HABERLER	İSLÂM MEDENİYETİ

İDAREHANE

Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu Genel Merkezi
Nuruosmaniye Caddesi No: 82/1
Tel. : 22 46 02

CAĞALOĞLU — İSTANBUL

Haberleşme Ve Havale Adresi :
İSLÂM MEDENİYETİ, P.K : 1315

S İ R K E C İ

TEMSİLCİLERİMİZ

Ankara : T.İ.H.O.M.C.F. Genel Başkanı: **Mehmet KARAMAN**
Kayseri: T.İ.E.T.F. İkinci Başkanı : **İ. N. NURSAÇAN**
Konya : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Başk. : **Ahmet FİDAN**
İzmir : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Başk. : **Orhan ÇETİN**
Dış Münasebetler : **Mahmut ÖZTÜRK**

TEKNİK KADRO

Sekreter : **Erdoğan ATAK** Ressam : **Gürbüz AZAK**
Dizgi ve Baskı : **AHMET SAİT MATBAASI — İSTANBUL**
Yıl : 1. Sayı : 7
Basıldığı Tarih : 25 Şubat 1968

ABONE

Yıllık : 12 sayı, 30. TL.
Altı Aylık : 6 sayı, 15. TL.
Öğrencilere % 20 Tenzilât yapılır.
Yabancı Memleketlere İki katı.
Bir sayısını : 250 Kuruş.

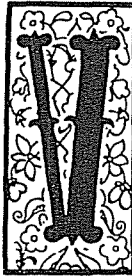
İLÂN TARİFESİ

Dış Kapak: 2 renk 2.500 TL.
İç Kapak: 2 renk 1.500 TL.
Renkli ilân sahifesi :
Tamamı : 1.200 TL.
1/2 : 750 TL.
1/4 : 400 TL.
1/8 : 250 TL.

Mecmuamızdaki yazılar me'haz gösterilmeden alınmaz.
Gönderilen yazılar basılsın basılmasin iade edilmez.

Edebiyat

Mahir İZ

TEVFİK
FİKRET

EFÂTINDAN yarım asır geçtiği ve bu seneye kadar ölüm yıldönümünde fâsılalı bâzı seneler üç-beş yâr-ı vefâdârı tarafından kabri başına gidilerek hâtrâsı anılan Tevfik Fikret, bu sene doğumunun yüzüncü yıldönümü dolayısıyla ve büyük bir velvele ile teşkilâtlı bir şekilde radyolarda ve üniversitelerde anıldı. Vâkıa her millette sahalarında büyük tanınmış kimselerin zaman zaman muhtelif vesilelerle yeni nesillere tanıtılması ve milletce takdîrsizliğe uğramaması için böyle törenler yapılmaktadır. Ancak yarım asırdır adı sanı anılmayan, mekteb kitaplarıyla, Fakülte tedrisâtı arasında sıradan ismi geçen Fikret'in bu sefer bir de sosyalist damgası vurularak meydana atılması dikkata şayandır.

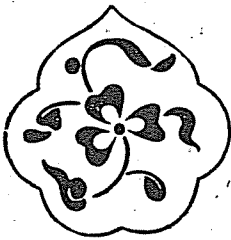
«Milletim nev-i beşerdir vatanım rûy-i zemîn» sözü bütün hümanistlerin düstûrudur. Mutlak insan sevgisi yıllardır tartışmaya vesîle olagelmîş bir telâkki, bir kanaat meselesidir. Mutlak insan sevgisi harb aleyhdarlığını doğurur. İnsanların birbirini sevmesini ister ve orada kalır. Bugünkü sosyalizm telâkki ve düsturlarıyla ilgilenmez. Cemiyette en üstün bir hayat tarzı yaşayan bir humanist muhitine yukarıdan bakar ve ancak şahsan sevdiğine acır ve yardım eder. Hiçbir zaman toplumu kavrayan bir doktrin hâline gelemez.

Tevfik Fikret, bu düşüncede bir şâirdi. Bir kayık içinde yalılardan birine götürülen kurbanları muhit-i ilhâmî olan kayıklardan görünce :

«Din şehid ister, âsuman kurban
Her zaman her tarafta kan kan kan.

deyivermiş ve bu düşünce kendisine «Tarih-i kadîm»i yazdırmıştır.

«Tarih-i Kadîm» inde :

«Ne zaman geçse bir ketîbe-i şân
Dâima rehğüzâra hûn-efsân
Başta en başta kanlı bir bayrak
Onu bir kanlı tac eder takîb
Sonra hûnin vesâil-i tahrîb

.....
Dâima beş muzaffer on mağlûb

¶ Netice de şu...

Ne bir evlek ekin ne ot ne yosun
Sönsün evler sürünsün aîkeler
Kalmasın hırpalanmadık bir yer
Bu ne vicdan gazâ şenîa ne âr
Yere geç satvetinle ey serdâr.

Tabi satvetinle yere geçmesi istenen serdâr mütecâviz ordunun kumandanı... ya müdâfaadaki serdâr... o da bizzarûre vücud bulmuştur.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti için yazdığı uzun manzûme de kanın ilk defa **Kâbil** tarafından zulmen döküldüğünü kabul ediyor. O halde iki cins insan var, birisi iyi, diğeri kötü. İyi insanı temsil eden «**Hâbil**» kötüyü temsil eden ise «**Kâbil**» dir. Dünya kuruldu kurulalı işte bu iki cins insan çarpışmaktadır. Bütün dinlerdeki ahkâm herkesin Hâbil fitratında olmasını ister. Mitolojide bile **Hürmüz** iyilerin ilâhı, **Ehrimen** de kötülerin. Kendisi de bir manzûmesinde bunu zımnen itirâf ederek tezada düşer «İnsan melek olsaydı cihân cennet olurdu». Tabii birisi mantıkî, diğeri hissi fikirleridir. O halde hissi bir tarafa bırakacak olursak, dünyada, kan dökmeden insanların yaşayamadıklarını beşer tarihi boyunca müselsel binbir hâdise meydana koymuştur.

Şu halde ortada acınacak ve korunacak mazlum insan vardır ki, zâlimin vücudu fitrî olduğuna ve bütün dinler ve kânunlar tarafından mazlûm himâye görüp, zâlim cezâ çekdiğine göre muharebeye ve kumandana hücum etmek, hissi bir zaaftan ibâret kalıyor.

«Ramazan Sadakası», «Verin Zavallılara», «Ken'an» ve emsâli terennümler her iyi kalbli insanın duyduğu merhamet hisleridir. Böyle beşerî tahassüsleri sosyalistliğe isnâd edecek olursak millî şâirimiz Mehmed Âkif :

«Ben sefâletten ölürken seni sıkmazsa refâh,
Hak erenler buna ummam ki desin eyvâllah!»

beytiyle ön safta bulunur. Demegojiye lüzum yok, her şeyi yerli yerine koyalım.

Tevfik Fikret Mehmed Tevfik bey iken herkesin bildiği «Sabah Ezanı»nı tasvir eder. Bütün tabiatın hâmuş hâmuş ibâdet ettiğini söyleyerek :

وان من شئ الا يسبح بحمده

İsrâ sûresindeki âyet-i kerime'nin meâlini tecelli ettirmiş oluyor.

Hele Rübâb-ı Şikeste ve Halûk'un Defteri'nde bulunmadığı için herkes tarafından bilinmeyen «Sancâk-ı Şerif Huzûrunda» başlıklı müstezâdı vardır ki şöyle başlar :

«Ey râyet-i peygamber, ey ümid-i ahiri
milyonla kulûbun

İmânın dalgalanan râyet-i ihtîşâmıdır.

Fikret birçok «Servet-i Fünuncular» gibi XIX. asrın modası olan materyalist felsefenin mağlûbu olmuştur. Behimiyet-i mutlaka taraftarı Jan Jak Rousso maddecilerin baş tacı idi.

Servet-i Fünun müntesiblerinin birçoğu garb edebiyatı hatta birçokları münhasıran Fransız edebi-

yatının ve Buhrer'in zebûn-ı fikriyatı idiler. Bunun sebebi, aile tesirini söz konusu etmesek de şark kültürlerinin noksanına hamletmek icâbeder. Fakat hep-sinde şarkın edebî kültürü mevcuttu. Fikrette bu, en kuvvetli bir şekilde kendini göstermişti. Fakat dîni kültür hiç birinde köklü değildi. Mekteplerde okunan Zihni efendi merhûmun dîni eserleriyle son sınıflarda okutulan mücmel akâidden ibaretti. Dîni felsefe ve hikmet-i teşri' tetkikâtında bulunmağa meslekleri iktizâsı vakitleri yoktu. Bunun birçok emsâli vardı. Ahmed Mithad efendi merhûm kendini bu dalâletten Bağdad hapishânesinden siyah bir hintli vasıtasıyla kurtarmıştı. Rıza Tefvik, Kandemir'in ifâdesine göre Cünye'de bulunduğu evin bahçesindeki çıkırlık kuyuda her sabah seher vakti idman olsun diye su çekerken bir sabah kalbinde uyanan bir imân kıvılcımı az çok reybilikten vicdânını kurtarmağa vesile olmuştu. «Serâb-ı Ömrüm»ün mühterem prenses Şevket Katırcıoğlu tarafından neşri münasebetiyle feylesofu birkaç defa ziyâret etmişim. O günlerin birinde idi şöyle bir vak'a anlattı : «Amman'da kralın misâfiri bulunduğu sıralarda bir gün balıkçıların kuyruğunda «Maşaâllah» yazılı bir balığın tutulduğunu ve herkesin hayrette kaldığını ve birçok fotoğrafçıların yüzlerce kopya çıkararak dağıttıklarını kendisinin de bunlardan birkaç tane alıp bir tanesini Alman üniversitelerinin birinde felsefe profesörü bulunan bir materyalist dostuna gönderdiğini söyledi. Kendisinden aldığı cevap şöyleydi :

«Bir maymunu daktilo makinasının başına oturt-salar, tuşlara vurmağa başlasa, vurdukça, birisi kamçılayarak çalıştır-sa ve bu hal uzun bir müddet devam etse, elbette bir gün kısa da olsa doğru bir cümle yazmak ihtimâli vardır, işte tabiat da böyledir.»

Görülüyor ki inanmak istemiyeni hiçbir mantık inandıramaz. Cenab Şehabeddin'in «Tiryâki Sözlere»nde şöyle bir cümle vardır : «İnkâr ile bağlamayan imân temelsizdir, inkâr imânın ya mebdeidir ya mün-tehâsi» çok kere doğru çıkan bir hüküm. Tenzimat-tan ve hele Galatasaray Lisesinin kuruluşundan sonra garba açılan pencereden ışık alanlar vaktiyle aileleri arasında nûru görmedilerse garb medeniyetinin şa'hasından gözleri kamaşıyor, başka hakikat görmiyorlar. İşte Servet-i Fünun ailesi ve onların tevâ-bii ekseriyetle böyle bir dalâlet-i fikriyyeye uğramışlar, bir kısmı ya sâika-yı tecessüsle okuyarak ve ya uyanık bir rehberle, bir mürşidle karşılaşarak hidâyete ulaşmışlardır.

Merhum Fizyoloji profesörü Dr. Kemâl Cenâb ömrünün son senelerinde mazhar-ı hidâyet olmuş ve bu düşüncelerini meslektaşları arasında açıkladığı zaman kalplerinde imândan bir neşve olmayanlar bu hâli yaşın ilerlemesine hamletmişler, insan yaşlandıkça bir teselli kaynağı arar, onu imânda bulur demişlerdir.

Münevver zümre arasında henüz hayatta olan veya kısa bir müddet evvel terk-i hayât-ı müstear eden zevât tanıyoruz ki her biri birer sûretle hakikate ulaşmışlardır. Servet-i Fünun ailesinden «Le-yâl-i girizan» sahibi Hüseyin Siret bey son devirlerinde mutasavvif ve şâir Tahirü'l-Mevlevî bey ve emsâliyle ve aynı azınlık okulunda muallim olarak arkadaşlık ettiği üç lisanda şiiir söyleyen Fususu'l-Hikem'i ve Fütühât-ı Mekkiyyeyi baştan başa okuyan İstevan Hilmi Gurdikyan efendi ile çok yakın teması, içindeki imân şu'lesini sâha-i büruza çıkarmıştır.

Sâti' bey, merhum Maarif Müsteşarı İhsan Sungu ile birlikte Osmanlı devrinin son yıllarında bir müşa-

reket-i fikriye ve fi'liyede bulunarak örnek hizmetler ifa etmiş olan ve cidden recul-i devlet hüviyyetinde bir şahsiyet olan Fuad Şemsi bey Zihni efendi merhûmun, «Münâkehât ve Müfarekât» kitabını okuduktan sonra dinin ictimâî kemâline inandığını ve imânı bu sûretle takviye bulduğunu ve büyük hattat merhum Hulusî efendinin bir sözü ile ibâdet itiyadını aldığını ifade etmişti. İşte bu tesir sâikasıyla ki son devrin büyük müsavvıf ve vecidli şâiri ürefay-ı meşâyihden Osman Şems efendinin divânını cem'a muvaffak olmuş ve bir fotokopisini Süleymaniye kütüphanesine vermiştir. Yine aynı imânın verdiği heyecanla hemen hemen bir risâle teşkil edecek kadar uzun bir manzûme ile Tevfik Fikret'in Târih-i Kadîm'ine bir reddiye yazmıştır. Benim merhum profesör Babanzâde Naîm beyden edindiğim, posta işletme müdürlüğünden emekli ve en son Mesnevi şâirihî Ahmed Âvni beyin yazdığı reddiye bu yazının sonuna ilâve edeceğiz.

Yine bunlar arasında bir numaralı meydan adamı olan ince şâir ve feylesofumuz Necib Fâzıl Kısakürek ülemâdan ve Meşâyihî Nakşibendiyye'den merhum ve mağfûr Abdül Hakîm Arvâsi hazretlerinin feyzinden nasîb alarak sahil-i selâmete ulaşmıştır.

Kezâ yine meydan adamlarımızdan felsefeci mütefekkir dostumuz Nûreddin Topçu avrupadan döndükten sonra ülemâdan merhum Hasib efendi ve onu istihlâf eden Türkistanlı merhum Abdül Azîz efendilerden nâsib-i mânevîsini almıştır. Merhum Tâhirü'l-Mevlevî'nin ahiren intişar eden Mesnevi derslerine ait kitabına yazdığı ârifâne bir takriz (ürefanın) ruhuna ne kadar feyyâz bir tesir icra ettiğini gösterir.

Hemen her devirde yüzlerce misâli olan rûhî inkılâbâtın müsbet ve menfî tecellileri görülür.

Medreseden yetişip Darü'l-Fünun ulûm-i tabiiye şûbesinde tahsil eden Kazanlı bir biyoloji hocasından inkâr fırtınalarını hayretle temâşâ etmiştim.

Yine medreseden yetişmiş ve Darü'l-Muallimîn-i Âliye edebiyat ve felsefe şûbesinden mezun olmuş bir muallimi aynı hâlet-i rûhiyye içersinde görmüş-tüm.

Bir hâfıza hârikası olan âmâ arab şâiri Ebu'l-Alâ e'l-Maarri Bağdad kütüphanesi hâfız-ı kütübüne ücret vererek istediği kitapları okutup dinleyen çetin şâir bir beytinde hristiyanların dalâlet ve şaşkınlık içinde olduklarını islâmın da doğru yolu bulamadığını söyler. Belâgatına hayran olanların tevilleri, insanı ilk nazarda düşündürür ise de bu san'atlı eşârın hâkim huzûrunda irtidâd şâibesinden başını kurtarmak mülâhazasıyla yapıldığında şüphe yoktur.

Hülâsa dalâlet ve hidâyet, beşerin birer nasibi olduğuna göre herkesin hak yolundan hakikate kavuşmasını sahibinden istemek en tabii hakkıdır.

Osmanlı İmparatorluğunun son devirlerinde vükelâdan, vüzerâdan, ümeray-ı askeriyyeden, ricâl-i devletten pek çoklarının ruhlarını tatmin ihtiyacıyla devrin tanınmış meşâyihine, Yahya efendi dergâhına, Erbilli Es'ad efendiye, Hubyarlı küçük Hüseyin efendiye ve emsâli denenmiş ricâle intisabları vardı.

Tevfik Fikret'in Târih-i Kadîm'ini tab talebesi iken, yazma mendiliyle abdestini kurulayıp beş vakit namazını kılan göz tabibi doktor Abdullah Cevdet'in hidayeti kaybettikten sonra Meşrûtiyyeti müteâkib çıkardığı İctihad mecmuasında neşretmesi Mehmed Âkif merhûmun Fikret'le olan dostluğunun bozulmasına sebep olmuştur.

Fikret, Ticâret Mekteb-i Âlisinde hüsn-i hat muallimi iken İstanbul cihetinde birbirleriyle karşılaş-

tıkları zaman mütekâbil bir hürmet ve nezâketle selâmlaşır ve dostâne muhaverât-ı edebiyede bulurlardı. Âkif bey: «Naci gelmeseydi Fikret gelmez, Fikret gelmeseydi ben gelmezdim» demiş ve mütevaziyanee fazl-ı takaddümü itirâf etmişti. Fakat Süleyman Nazîf merhumun «Küfr-i belîğ» dediği Târih-i kadîm'i genç ve kültürsüz dimağlara zehirli bir enjeksiyon tesiri yaptı ve Âkif şahsî dostluğu bir tarafa bırakarak milyonların vicdânına saldırdığı için Safâhat'ında bir beyitle mânevî hançeri Fikret'in beynine indirdi:

**«Şimdi Allah'a söver, sonra biraz bol para ver
Hiç utanmaz protestanlara zangoçluk eder.»**

Bu beyit Fikret'i çileden çıkardı:

**«Ben ki üç beş pulu tercihimden
Protestanlara zangoçluk eden.»**

beytiyle başlayan şiiri yazdı ve orada yalnız müslümanlığa değil, hiçbir dine inanmadığını:

**Muğfil u muğfel o İsâ Musa
Köhne bir kiz-i mutalsamdır asa
Beşerin böyle dalâletleri var
Putunu kendi yapar kendi tapar.**

diyerek sarâhaten irtidâd etti ve oğlunu fersah fersah geçti. Çünkü oğlu Halûk, mensuh da olsa semâvî bir dinin ruhânî reislerinden biri oldu.

Âkif beyin buna cevabı, dönen şâyialara nazaran Enver Paşa tarafından neşri menedildi ve Safâhat'de işgal ettiği sayfalar boş kaldı. Eşref Edib bey bilâhare Kastamonu'da çıkardığı Sebîlür-Reşad'da neşretti.

Âkif bey'in kuduz ilhâd diye tavsif ettiği Târih-i Kadîm ve zeylini şöyle tasvir eder:

**Mukaddesâtına halkın ibâda, mâbuda
Savurdu pencereden havruz uğratırcasına
Gelip gelip tıkanan levis pis karîhasına
Boşandı yerlere küfrün bir öyle murdarı
Ki bağlayıp ebediyyet ipiyle asarı
Süpürge yapsalar imkânı yok temizleyemez
Bütün cihanı dolaş, garbı şarkı her yeri gez
Görür müsün bakalım böyle bir kuduz ilhâd
Ki ferşi çiğneyerek arşa hırlısan heyhât
Cinâyetin bu şenâat kadar mülevvesini
İşitmek istemez insan değil ki görmesin!**

**Yazıp dağıttı o melûn berât-ı isyânı
Sabilerin yüreğinden kopardı imânı.**

Evet, herkes bir dine, bir mezhebe inanır veya inanmaz. Bu herkesin şahsına ait bir husustur. Fakat bütün bir milletin ve bütün dünyada inanan milletlerin vicdanlarına en çirkin bir tarzda tecâvüz eden, münevver geçinen medeniyet âşığı bir adama bu taddi şeref değil şeyn verir.

Edebiyat tarihinde devrinin nazımda başta gelen râkipsiz san'atkârı, zaman zaman kanâatına uygun şekilde zulme, istibdâda, hürriyet mostracılarına devlet hazinesini yağma edenlere en içten bir inanışla haykırın ve muhîtinde nezâketi, terbiyesi ve asalet-i hasbiyyesi ile hürmet ve takdir gören ve bu sûrefle yükseldiği zirvey-i tebçilden kendi kaleminin darbesiyle sükût ve intihâr eden Tevfik Fikret bey millî bir şâirimiz olmak hüviyyetini kaybetmiştir. Edebiyat tarihi bu elim hâdiseyi acıyarak anacaktır.